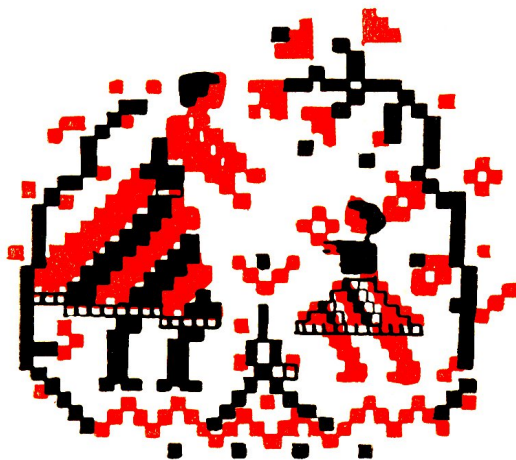

✿GYERMEKJÁTÉKOK✿

JÁTÉK KICSINYEKKEL

481

CSIKLANDOZÓ

Sűrű erdő,
Kopac mező,
Pillogtató,
Szortyogtató,
Tátogtató,
Tojástartó,
Gégevágó,
Tyik-tyik-tyik!

Miközben e verset mondják, a kicsinek rendre megérintik, megsimogatják a haját, a homlokát, a szemét, az orrát, a száját, az állát, a végén pedig megcsiklandják a nyakát.

482

TENYÉRBE MUTATÓ

Hova csücsülnek a kisbabák? – kérdik a kicsitől, mire ő a tenyerébe mutat.

483

UJJKIOLVASÓ

A hüvelyujjtól a kisujj felé haladva rendre megfogják a gyermek ujjait, miközben ezt mondják:

Ez elment nyulászni,
E meglőtte,
E megsütte,
E megette,
Ennek egy faláska se maradt,
azért olyan kicsike.¹

TAPSOLTATÓK

484

Tapsi, kacsóm, tapsi,
Házasodik Jancsi.

(481–484. *Uzon*. Kelemen Irma
14 éves. – 1943. Faragó József)

485

Tapsi, kacsom, tapsi,
Mit eszik a vaksi?
Egeret, bogarat,
Mindenféle madarat.

(*Uzon*, Szakács Róza. –
1943. Faragó József)

486

Tapsi, kacsom, tapsi, tapsi,
Mamét ett a bapsi, bapsi.

¹ Változat: *Ez azért olyan picike, hogy semmit sem kapott.* Más változat: *A kicsinek semmi sem maradt.*

487

HÍVOGATÓ

Hej Katika, Katika,¹
Kell-e doktor, patika?
Ha kell doktor, patika,
Gyere, ülj a karomba.²

488

JÁRTATÓ

Áll a baba, áll,
Mint egy kis madár,
Édesanyja karosszéke
Nem messze van már,
Holnapután kertek alatt
Lepkét is fog már.

(486–488. *Uzon*, Kelemen Ferencné
Szigyártó Zsuzsánna 46 éves. –
1943. Faragó József)

TÁNCOLTATÓK

489

Cini-cini, mozsika,
Törökbúza-csutika.

(*Uzon*, özv. Szigyártó Sándorné
Szilágyi Anna 74 éves. –
1943. Faragó József)

¹ Változat: *Hallod, rózsám, Katika.*

² Változat: *Gyere csak a karomba.*

490

Cini-cini, muzsika,
Veled hálok, Zsuzsika.

(*Uzon*, Mannai Piroska. –
1943. Faragó József)

491

Cini-cini, muzsika.
Neked húz a Zsuzsika.

(*Uzon*, gyermekek. –
1943. Faragó József)

492

Cini-cini, muzsika,
Táncol a kis Zsuzsika.
De neki nincsen párja,
Egyedül kell, hogy járja
Egyedül, egyedül,
Míg a párja megkerül.

(*Sepsiszentkirály*. –
1939. Nagy Sándor)

ALTATÓK

493

Eli-beli, kucu-beli,
Kutyasággal vagyton teli.

494

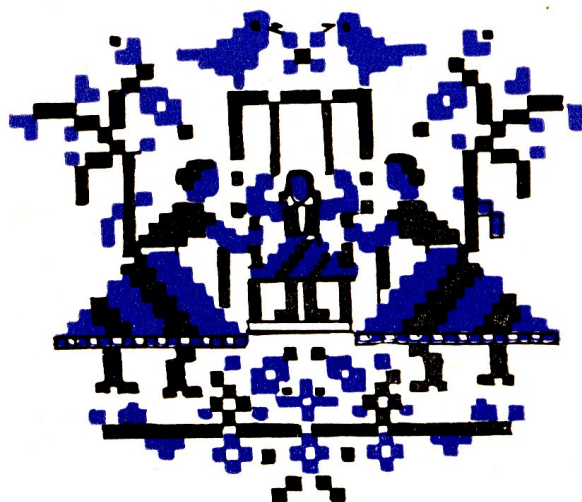
Tente, beli, ten-ten,
Aludjál el menten.

(493–494. *Kézdimárkosfalva*,
özv. Balogh Jánosné. –
1937. Demes József)

Tente, baba, tente,
Itt van már az este.
Szemikádat hunyd be,
Tente, baba, tente.

(*Uzon*, Császár Margit. –
1943. Faragó József)

LOVAGOLTATÓK, HINTÁZTATÓK

LOVAGOLTATÓK

496

Gyí Brassóba, gyí-gyí-gyí,
Mít hozunk Lacikának?
Csengőt-böngőt a nyakára,
Csipkés¹ vesszőt popójára.

497

Gyí te, gyí te kis paripa,
Hátadra ül a katona.
Jól megfogja a gyeplődöt,
Hogy ne vessed el majd őtöt.
Ej-haj, ágaskodva
El is szalad már.

(496–497. *Uzon*, Kelemen Ferencné
Szigyártó Zsuzsánna 46 éves. –
1943. Faragó József)

¹ *Csipkés*: tüskés.

498

Hájc, mocsika, Brassóba,
Mit hozol Margitkának?
Csipkés vesszőt a hátára,
Csengő pengőt a nyakára.

(*Uzon*, Ürmösi Klári. –
1943. Faragó József)

499

Hinta, palinta,
Cukros palacsinta.

500

Hinta, palinta,
Egy krajcárra pálinka.

501

Hinta, palinta,
Vígan szól a pacsirta.

(499–501. *Uzon*, Császár Margit
és Portik Berta. –
1943. Faragó József)

HINTÁZTATÓK

Míg a gyermekek valamelyik társukat hintáztatják, addig a hinta lengésének ütemére verset mondogatnak. Az ilyen versek nemcsak unaloműzők lehetnek, hanem gyakran mértékül is szolgálnak: amikor vége a versnek, a következő gyermek ül a hintára.

502

Egy előre,
Két kettőre,
Három hatra,
Hét kilencre,

Tízre, tiszta
Maros-vízre.
Hajtsd ki, pajtás,
A tetőre!

(*Sepsiszentgyörgy.* –
1939. Dobolyi László)

503

Egy a bugyogó korsó,
Kettő a bugyogó korsó,
Három a bugyogó korsó,
Négy a bugyogó korsó,
Öt a bugyogó korsó,
Hat a bugyogó korsó,
Hét a bugyogó korsó,
Nyolc a bugyogó korsó,
Kilenc a bugyogó korsó,
Tíz a bugyogó korsó.

A folytatását éneklik:

Tíz, tíz, tiszta víz,
Nagyapó beléhótt.
Mivel is vegyük ki?
Sípbal, dobbal,
Nádi hegedűvel.

504

Adjon, anyám, egy vékát.
Minek azt a vékát?
Gyöngyöt mérünk véle.
Minek azt a gyöngyöt?
Kertet fűzünk belőle.
Minek azt a kertet?
Virágot ültetünk bele.
Minek azt a virágot?
Leányoknak papucsikba,
Legényeknek kalapjikba.
Hajtsd ki végig, ne csak félig,
Míg a patkó rézzé válik!

(503–504. *Sepsiszentkirály.* –
1939. Nagy Sándor)

505

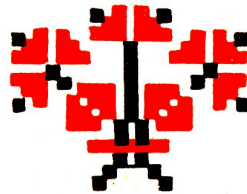
Egy, kettő, három, négy,
Cigánylegény, hova mégy?
Elmenyek a kovácshoz.
Kovács nekem vasat ad,
Vasat adom lovamnak.
Lovam nekem ganyét ad,
Ganyét adom földemnek.
Földem nekem búzát ad,
Búzát adom molnárnak.
Molnár nekem lisztet ad,
Lisztet adom anyámnak.
Anyám nekem dercét¹ ad,
Dercét adom disznómnak.
Disznóm nekem hájat ad,
Háját adom királynak.
Király nekem botot ad,
S úgy megütöm a papot,
Hogy elüti a padot.

(*Dálnok*. – 1938. Kicsi Sándor)

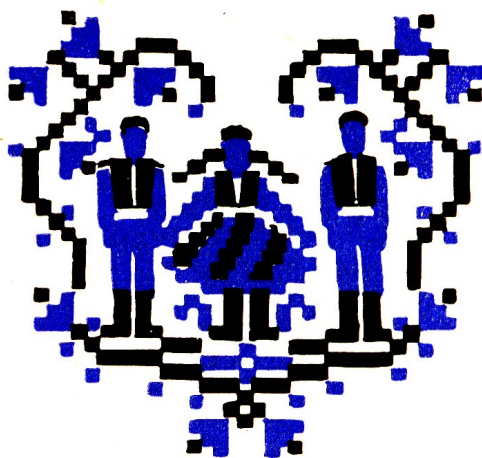
506

Egyenlőre,
Két kettőre,
Három hatra,
Hat kilencre,
Tötsd ki tízre,
Tizenegyre,
Mátyás király,
Dobd meg jobb oldalát,
Hadd üsse ki,
Bú!

(*Nyujtód*. – 1945. Antal Árpád)

¹ *Derce*: korpás liszt, korpa.

GYERMEKVERSEK

507

Aki reám haragszik,
Egyék békát tavaszig.
Tavasz után egeret,
Míg a szeme kimered.

(*Sepsiszentgyörgy.* –
1927. Konsza Samu)

508

Április napja,
Bolondok hónapja.

(*Uzon, Kelemen Irma 14 éves.* –
1943. Faragó József)

509

Egy, megérett a meggy,
Kettő, csipkebokor-vessző,
Három, én bizony nem járom,¹
Négy, megdöglött a légy,²

¹ Változatok: *te leszel a párom, vagy a te fejed járom.*

² Változatok: *döglik a légy, vagy csípjen meg a légy.*

Öt, a te fejed tök,¹
Hat, hasad a pad,
Hét, most süt a pék,²
Nyolc, pad alatt a polc,³
Kilenc, Kis Ferenc,⁴
Tíz, tiszta víz,⁵
Három cseber meleg víz,
Tizenegy, essék ki a fél szemed,⁶
Tizenkettő, essék ki mind a kettő,
Tizenhárom, vasas járom,
S a nyakadat belezárom.

(*Uzon*, Császár Margit és Kelemen Irma
14 éves. – 1943. Faragó József)

510

Első osztály i-i-i,
Második osztály bicikli,
Harmadik osztály pipaszár,
Negyedik osztály nagy számár.
Ötödik osztály vénasszon,
Hatodik osztály menyasszon,
Hetedik osztály vőlegény.

(*Uzon*, Mannai Piroska. –
1943. Faragó József)

511

Felhágtam az ugorkafára,
Ráztam diót, magyarót,
Hullott lencse, borsó.
Odajött egy vén cigány.
Azt az árgyélussát,
Ne szedje fel a répámot,
Nem azért ültettem
Én a káposztámot!

(*Uzon*. – 1933. Benke János)

¹ Változat: *megérett a tök*.

² Változat: *örül a pék*.

³ Változatok: *üres a polc*, vagy *ürül a polc*, vagy *kispolc*.

⁴ Változat: *kicsi Ferenc*.

⁵ Változat: *vigyen el a víz*.

⁶ Változat: *... az egyik szemed*.

512

Gyertek elé, gyermekek,
Kását főztem, egyetek.
Abból bizon nem esztek,
Míg forgácsot nem szedtek.

(Nagybacon. – 1927. Konsza Samu)

513

Hétfő hetibe,
Kedd kedvibe,
Szerda szeribe,
Csütörtök csűribe,
Péntek pitvarába,¹
Szombat szobájába,
Vasárnap kétszer az Isten házába.

*(Uzon, Kelemen Irma 14 éves. –
1943. Faragó József)*

514

Kicsi vagyok én,
Majd megnövök én,
Egy-kettőre, ha megnövök,
Férhez menyek én.

(Nagybacon. – 1927. Konsza Samu)

515

Voltál-e már Gerebenben?
Ültél-e már cifraszűrben?

Ugyan minek kérdi kend?
Hiszen jobban tudja kend.
Gerebenben, cifraszűrben,
Rózsás kertben.

¹ *Változat: Péntek pénzibe.*

516

Autón tutora, zim-zum karbak,
Karbalka, buffos bika, áló-báló bu.¹

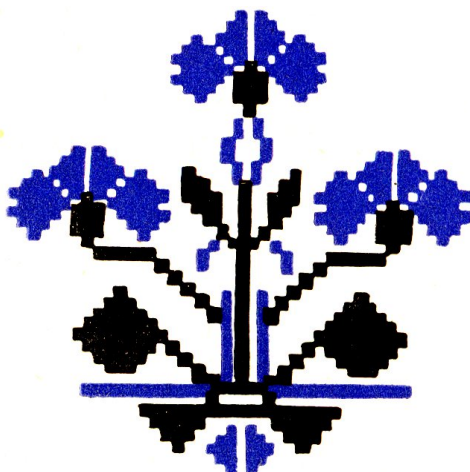
517

Szívemből, lelkemből galitkacsát
Építék teneked, hajlékocskát.
Pi-pi, pi-pi, pi-pi, pi-pintyőcském,
Ki-ki, ki-ki, ki-ki, kis kincsecském.

(515–517. *Sepsiszentgyörgy*. – 1939. Dobolyi László)

¹ Ezzel, valamint több további gyermekvers szövegével kapcsolatban helyes lesz Kodály Zoltán szavaira emlékeztetnünk: „A gyermeknek öröme telik a zenei formák játékában, mikor a szöveg értelmével még semmit sem gondol... A kis gyermek gyakran dúdol értelmetlen (legalább nekünk értelmetlen) szavakat, örül a tisztán zenei kaleidoszkopnak, mint a színes kavicsnak.” (Zene az óvodában. Magyar Zenei Szemle 1941. 2. sz. 15.)

NYELVGYAKORLÓK, NYELVTÖRŐK

518

Répa, retek, magyaró,
Ritkán rikkant korán reggel a rigó.

(Dálnok. – 1938. Kicsi Sándor)

519

Az ikafai papnak fapipája van,
Ezért az ikafai papi pipa papi fapipa

(Sepsiszentgyörgy. – 1927. Konsza Samu)

520

Fenyőfából csináltattam egy kicsi taligát,
Ráültettem testvérkémet, a kicsi Katikát.
Nehéz volt a kicsi taligának a kicsi Katika,
Letörött a kicsi Katika alatt a kicsi taliga.

(Sepsiszentkirály. – 1939. Nagy Sándor)

521

Elöl menyen hat bak,
Utána megy hat pap.
Egyet üti, bakot üti,
Hatot, bakot bottal üti
Hat pap.

(*Uzon.* – 1933. Benke János)

522

Az ikafai papnak fapipája van,
Ezért az ikafai pap pipája ikafai papi fapipa.

523

Nincsen olyan szépen szóló szép sípszó,
Mint a szászsebesi szépen szóló szép sípszó.

524

Mit sütsz, kis szűcs?
Sós húst sütsz, kis szűcs?

(522–524. *Nyujtód.* –
1945. Antal Árpád)

ÁLLATMONDÓKÁK

525

Egy bikának mondogatták:

Bölönbika, vadalma,
Horgas kés¹ a nyakadra.

(Uzon, Kelemen Ferencné
Szigyártó Zsuzsánna 46 éves. –
1943. Faragó József)

526

Amikor madárcsicsergést hallanak, akkor mondják:

Csicseri borsó, vadlencse,
Feketeszemű² menyecske.
Adja isten kezemre,
Hogy játszodtassam meg én kedvemre.

¹Változat: *Éles kés.*

²Változat: *Kökényszemű.*

527

Csiga-biga, gyere ki,
Apád-anyád ideki.
Szántunk, vessünk,
Boronáljunk.

(526–527. *Uzon*, özv. Szigyártó
Sándorné Szilágyi Anna 74 éves. –
1943. Faragó József)

528

Csiga-biga, gyere ki,
Ég a házad ideki,
Hozz egy csupor vizet ki.
Sós kútba vetnek,
Onnan is kivesznek,
Malom alá tesznek,
Ott meg összetörnek,
Mégis ki kell bújni.

(*Uzon*, Kelemen Irma 14 éves. –
1943. Faragó József)

529

Gólya, gólya, gilice,
Mitől véres a lábad?
Török gyermek megdobta,¹
Magyar gyermek gyógyítja
Síppal, dobbal, nádi hegedűvel.

(*Uzon*, Mannai Piroska. –
1943. Faragó József)

530

Gólya, gólya, törj borsót,
Pap Jancsinak vígy korsót.

¹ Változat: *megvágta* vagy *elvágtá*.

531

Kot-kot-kot-kot, kotkodács,
Minden napra egy tojás.

532

Nyuszi, nyuszi, nyulacskám,
Ne félj tőlem, nincs puskám.
Van ám nékem egyebem,
Zöld káposztalevelem.

(530–532. *Uzon*, Kelemen Irma 14 éves. –
1943. Faragó József)

533

Szebb a páva, mint a pulyka,
Szebb-szebb-szebb,
Mert a pulyka maszatos,¹
És a páva aranyos.²

(*Uzon*, Bodoli Margit. –
1943. Faragó József)

534

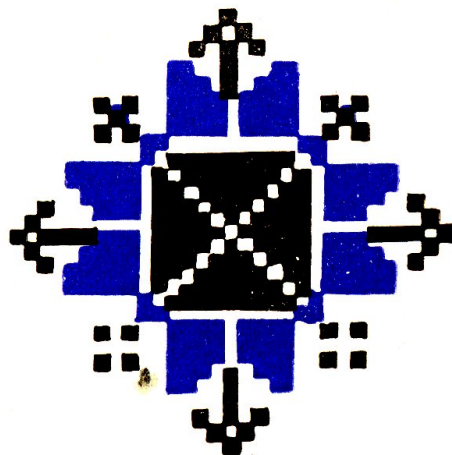
Szebb a páva, mint a pulyka,
Szebb-szebb-szebb,
Mert a páva aranyos,
És a pulyka tyúksz

(*Uzon*, Mannai Piroška. –
1943. Faragó József)

¹ Egy töredék: *Mert a pulyka gyöngyös hurka.*

² A kócos kislányokat is szokták ezzel vagy a következő mondókával csúfolni.

NÉVRECSÚFOLÓK, FALUCSÚFOLÓK

NÉVRECSÚFOLÓK

535

Elek,
Mikor lesz meleg?

536

Feri, Feri, félreveri,
A macskákat megnyergeli.

537

Gergő,
Ég az erdő.

538

Jakab,
Szakadjon meg a nyakad.

539

János,
Kell-e hurka, májos?

540

Jóska,
Kell-e sóska?

541

László,
Lóg a zászló.¹

542

Samuka, sapka,
Tárgyig érő kapca.

(535–542. *Kézdimárkosfalva.* –
1935. Márkos József)

543

Samu, Samu, sapka,
Mit eszik a macska?
Egerét, bogarat,
Mindenféle madarat.

(*Uzon, gyermekek.* –
1943. Faragó József)

544

Samu, Samu, sapka,
Mit eszik a macska?
Édes tejet, vert tejet,
Puliszkával eleget.

(*Uzon, Kajcsa Ilona.* –
1943. Faragó József)

¹ Azt a gyermeket csúfolják így, akinek nadrágja hasítékján hátul kilóg az inge.

545

Ni-ni, nézd csak a Samut,
Az ebédnél elaludt.
Nyitva maradt a szája,
Alázatos szolgája.

(*Sepsiszentgyörgy.* –
1939. Dobolyi László)

546

Lajos,
Veled élni bajos.

547

Sanyi, Sanyi, sapka,
Térdig érő laska,
Prüg¹ ide, bocsocska.

(546–547. *Nyujtód.* –
1945. Antal Árpád)

FALUCSÚFOLÓK

548

Bodosiak vagytok,
Féreglikban² laktok.
Pityókával éltek,
Méges elig éltek.

549

Hérmán,³
Kövér macskát kévén.
Nincsen kése, villája,
A fogával piszkálja.

(548–549. *Nagybacon.* –
1927. Konsza Samu)

¹ *Prüg*: lovat vagy juhot hívogató szó.

² *Féreglik*: egérlyuk.

³ *Hérmán*: Magyarhermány.

550

Fitos Fotosmartonos,
Félre Angyalos.

551

Harajiak vagytok,
Féreglikban laktok.
Kenyérhéjjal éltek,
Azt is tőlünk kérték.

552

Hilib, Haraly, Gelence,
Három község, egy megye,
Nincs a papnak kenyere.

(550–552. *Kézdimárkosfalva*.
1935. Márkos József)

553

Kisnyujtódi¹⁻² kopók,
Tetűropogtatók.
Kenyeretek sincsen,
Azt is tőlünk csalogattok.

554

Nagynyujtódi² kopók,
Békalikba lakók.
Kenyeretek sincsen,
Azt is tőlünk csalogattok.

555

Ozsdolai gusabegy.³

¹ Változat: *Kocsányfalvi*.

² Kisnyujtód (vagy Kocsányfalva) és Nagynyujtód: két falurésze Nyujtódnak. E két falurész gyermekei szokták egymást csúfolni.

³ *Gusabegy*: golyva. – Az ozsdolai fiatalokat szokták így csúfolni, mert a faluban az ivóvíz rossz minősége miatt sok a golyvás ember.

Nyujtódi:

– Mit árul, néni?

Ozsdolai:

– Oddola.

Nyujtódi:

– Hova való, néni?

Ozsdolai:

– Cseresznye.

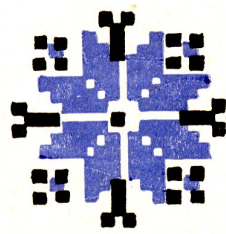
Nyujtódi:

– Maga bolond, néni!

Ozsdolai:

– Ez a sor itt végig,
S a másik ott félig.

(553–556. *Nyujtód.* –
1945. Antal Árpád).

JÁTÉKOS VERSEK. DALOK, PÁRBESZÉDEK

557

MIT JÁTSZODJUNK?

Hangulatkeltő, unaloműző mondóka. Az egyik gyermek elkezdi:

Mit játszodjunk?
Békát nyúzzunk.
Kinek látom fehér fogát,¹
Megeszi a béka húsát.

A mondókába rögtönzésszerűen bármilyen testrészt vagy ruhadarabot bele lehet foglalni (természetesen egyszerre mindig csak egyet), pl.: kinek látom fehér kezét, fehér lábát, csóré lábát, a papucsát stb. A gyermekeknek a megnevezett testrészt vagy ruhadarabot azonnal el kell magukon rejteniük fedniük, mert aki késlekedik, az „megeszi a béka húsát”. Arra nevetve rá is mondják, hogy „te megetted a békahúst!”

A mondóka újra meg újra előlről kezdődik, s a gyermekeknek minde-
nik alkalommal más testrészüket, illetőleg ruhadarabjukat kell elrejteniük,
ahogyan a mondóka új meg új szövege kívánja.

(Uzon, Kelemen Irma 14 éves. – 1943. Faragó József)

¹ Változat: *Akinek a foga látszik.*

HARAGSZOM RÁD

Az előbbi játék változata. Csak két gyermek szokta játszani, akik így beszélgetnek:

- Haragszom rád.
- Miért?
- Mert kormos az orrod.

A feleletbe itt is rögtönzésszerűen bármilyen testrészt vagy ruhadarabot bele lehet foglalni, pl.: kormos a szemed, malomban jártál és fehér a hajad, látszik a fülbevalód stb.

A kérdező játékosnak hirtelen el kell rejtenie megnevezett testrészét vagy ruhadarabját.

(*Uzon*, Kelemen Ferencné Szigyártó Zsuzsánna 46 éves. – 1943. Faragó József)

CSIPI–CSÓKA

Két gyermek közül az egyik elkezdi a mondókát:

Csipi-csóka,¹ vak varjúcska,²
Jó volt-e a kis fiúcska?
Ha jó volt a kis fiúcska,
Ne csípd meg őt, vak varjúcska.³

Az utolsó sornál megcsípdesi társát, majd kergetni kezdik egymást, hogy az a csípést visszaadhassa.

(*Uzon*, Kelemen Irma 14 éves. – 1943. Faragó József)

¹ Változat: *Csip-csip, csóka.*

² Változat: *kis varjúcska.* – Ugyanígy a 4. sor végén is.

³ Változat: *Vidd el, vidd el, vak varjúcska.*

560

*GYÉR SZITA, GYAKOR SZITA*¹

Páronként játszódják.

Két gyermek szembefordul és *körmösen*² kezét fog. Cipőjük orra szinte összeér, karjaikat azonban kinyújtják, miáltal testük ferdén hátrafelé dől, mint a V betű két szára. E helyzetben egyensúlyozva, s lábukkal csak kis topogó mozgást végezve, forogni kezdenek, miközben egyre mondogatják:

– Gyér szita, gyakor szita, gyér szita, gyakor szita ...

A forgás és a mondóka egyre gyorsul, míg csak el nem fáradnak, vagy pedig, egyensúlyukat veszítve, szét nem esnek.

(*Uzon*, Mannai Piroska. – 1943. Faragó József)

561

ÉRJ UTOL, KAKASKA

Három gyermek kezét fogva sort alkot, mégpedig úgy, hogy a két szélső arccal ellentétes irányban álljon. A középső mintegy tengelyt alkot és egy helyben forog, a két szélső pedig körbe szalad körülötte és egymást kergeti, miközben biztatva mondogatják:

– Érij utol, kakaska, kendermagos tyúkocská! Érij utol, kakaska, kendermagos tyúkocská !...

Addig forognak, amíg egyik kergető el nem éri a másikat, vagy pedig nevetve szét nem esnek.

(*Uzon*, Kelemen Irma 14 éves. – 1943. Faragó József)

562

LÁNCJÁTÉK

A gyermekek, egymás kezét fogva, hosszú láncot alkotnak és valamenyien énekelnek:

Csörgesd meg az aranyláncot,
Adjon neked könnyű táncot.
Mert ha neked meg nem adja,
Szakadozzon el a lánc.

¹ *Gyakor szita*: sűrű szita.

² Karjaikat párhuzamosan egymás felé nyújtva, egyik a két tenyerét lefelé, a másik felfelé fordítja. Ujjjaikat begömbítve összeakasztják.

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Háromszéki magyar népköltészet

A sor élén álló gyermek szaladni kezd s az egész láncot maga után húzza. Amikor kellő lendületben vannak, egyet térít-fordít a láncon, mintha el akarná dobni, mire a gyermeksor szerteszét szakadozik.

Ezután a játékot előlről kezdik.

(*Sepsiszentgyörgy*. – 1939. Dobolyi László)

563

ADJ, KIRÁLY, KATONÁT

A gyermekek két egyenlő részre oszlanak. Az egyik csoport tagjai sorba állanak s egymás kezét fogva, erős láncot alkotnak. A másik csoport ugyanúgy helyezkedik el, ezzel a csoporttal szemben kb. 15 m. távolságra.

Egyik sorból előáll valamelyik gyermek és átkiált a túlsókhoz:

– Adj, király, katonát!

– Nem adok! – felelik a túloldalon.

– Ha nem, bizon szakasztok! – kiáltja a gyermek, s azzal megfutmodik és nekiszalad a sornak. Célja az, hogy az erős kézfogással alkotott gyermekláncot nagy nekilendüléssel elszakítsa. Ha ez nem sikerül, visszatér a helyére, ha viszont sikerül, akkor a lánc nagyobbik felét is magával viszi a saját táborába.

Most a másik sor egyik tagja áll ki katonát kérni a túloldaliaktól, s így változtatva folytatják a játékot.

564

SZÖKŐSJÁTEK

A gyermekek arccal a haladási irányba fordulva, párosával kört formálnak. Az egy párt alkotó két gyermek a kezét a háta mögött, a karokat keresztezve fogja össze. A párok körbeszökdelnek, miközben a következő dalt éneklük:

Zabot vittem a malomba,
Azt gondoltam, kukorica.
Rizskása, gyöngykása,
Ez az Isten áldása.

(563–564. *Uzon*, Kelemen Irma 14 éves. –
1943. Faragó József)

565

SZÖKŐSJÁTEK

Ugyanaz, mint az előbbi, a következő énekszöveggel:

Búzát vittem a malomba,
Azt gondoltam, rizskása.
Gyöngykása,
Az Isten áldása.

(*Uzon*, Ürmösi Klára. –
1943. Faragó József)

566

DOMBON TÖRIK A DIÓT

A gyermekek kézfogással kört alkotnak s szökdelve körbeindulnak, miközben így énekelnek:

Dombon török a diót, a diót,
Rajta s vissza,
Tessék kérem megbecsülni
És a földre lecsücsülni,
Csüccs!

A „rajta s vissza” szavakra irányt változtatnak, vagyis egymás kezét el nem engedve, hirtelen megfordulnak és ellenkező irányban haladnak körbe tovább. A dal, amely innentől kezdve dallam nélküli mondókává alakul, egyre gyorsul, ennek megfelelően a gyermekek szökdelése is egyre gyorsabbá válik, mígnem a „csüccs”-re valamennyien hirtelen megállanak és leguggolnak.

Felegyenesedve a játékot előlről kezdik.

567

ÉG A GYERTYA, ÉG

Az előbbi játék változata, azzal a különbséggel, hogy a szökdelés irányát nem változtatják.

A dal így hangzik:

Ég a gyertya, ég,
El se aludjék.
Lángot vetett a kőszikra,¹
Guggoljunk le mind.

¹ Nyujtódi változat: *Aki lángot akar látni.*

FÜRDIK A RUCA

A gyermekek egymás kezét fogva körbejárnak, s közben énekelnek:

Fürdik a ruca a fekete tóba.
Készül a nyáron Lengyelországba.
Arra kérem Sipos Irmát,
Forduljon meg hátra.

Akinek a nevét az énekbe szövik, az kifordul, úgy, hogy többé nem arc-
cal, hanem háttal van a kör közepe felé. Az éneket előlről kezdik, s mindenik
ismétlésre más gyermek nevét foglalják belé, míg valamennyien ki nem for-
dulnak.

Ha ez megtörtént, az ének második változatára valamennyien sorban
visszafordulnak:

Arra kérem Sipos Irmát,
Forduljon már vissza.

(566–568. *Uzon*, Kelemen Irma 14 éves. – 1943. Faragó József)

LÁNC, LÁNC, ESZTERLÁNC

Az előbbi játék változata, a következő énekkel:

Lánc, lánc, eszterlánc,
Eszterlánci cérna,
Cérna volna, selyem volna,
Mégis kifordulna.

Egy kislány a sorba,
Annak lesz jó dolga,
Kökényszemű kis Juliska,
Forduljon bé háttal.

Akinek a nevét az énekbe szövik, az kifordul. Miután valamennyien
kifordultak, a dalnak a „forduljon ki háttal” változatát éneklük, s rendre
valamennyien visszafordulnak.

(*Sepsiszentgyörgy*. – 1939. Dobolyi László)

BÚJJ, BÚJJ MEDVE

A gyermekek egymás mögött párosával sorba állanak, s egy-egy kezüket a magasban összefogva, páronként kaput alkotnak. Énekelnek:

Bújj, bújj, medve,
Gyere ki a gyepre.
Ha kijössz is, nem bántunk,
Nem lő le a pajtásunk.

A legutolsó pár a többi gyermek karjai által alkotott kapusor alatt lehajolva, egymás kezét el nem bocsátva, előre indul. Elöl kiérve, a legelső pár elé áll, s újra kaput alkot. Közben már az utolsók szintén megindultak eléfelé, s ezt addig folytatják, amíg meg nem unják.

(*Uzon*, Kelemen Irma 14 éves. – 1943. Faragó József)

TÁTS KAPUT, KAPUTARTÓ

E játék menetére pontosan már nem emlékeznek.

Két gyermek, egyik-egyik kezét a magasban összefogva, kaput alkot. A többiek, kézfogással kört formálva, szeretnének a kapu alatt átmenni, a kapusok azonban csak a következő párbeszéd után bocsátják át őket:

– Táts kaput, kaputartó!
– Nem táthatok, nem táthatok!
Minapjában itt járatok,
Kapum lábát lerontátok,
Fel sem ácsozátok.
– Ácsok vagyunk, ácsmesterek,
Diófából kifaragjuk,
S fel is aranyozzuk.

(*Uzon*, özv. Szigyártó Sándorné Szilágyi Anna 74 éves. – 1943. Faragó József)

572

FARKASJÁTÉK

Két gyermek szembe áll egymással és így beszélgetnek:

- Erdőben jártál-e?
- Igen.
- Farkast láttál-e?
- Igen.
- Féltél-e?
- Nem.

Erre a kérdező a tenyerével legyezni kezd a felelő szemé előtt. Ha az nem pillant vagy hunyorít, akkor csakugyan nem félt, ha viszont pillant vagy hunyorgat, akkor félt a farkastól.

Ezután szerepet cserélnek és a játékot előlről kezdik.

573

ELMENTEM AZ ERDŐBE

Tréfás, beugrató párbeszéd, olyasvalakivel szokás játszani, aki még nem ismeri. A felelőnek minden kérdésre gyorsan, gondolkodás nélkül rá kell vágnia, hogy „én is”.

- Elmentem az erdőbe.
- Én es.
- Felmásztam a fára.
- Én es.
- Leráztam a makkot.
- Én es.
- A disznók ették.

A felelő erre az utolsó kérdésre is hirtelen rávágja, hogy „én is”, mire a többiek kinevetik, hogy makkot evett.

(572–573. *Uzon*, Kelemen Irma 14 éves. – 1943. Faragó József)

574

AZ ERDŐBE MENTEM

Az előbbi párbeszéd régebbi, gazdagabb változata:

- Az erdőbe mentem.
- Én es.
- Láttam egy csomó vaddisznót.

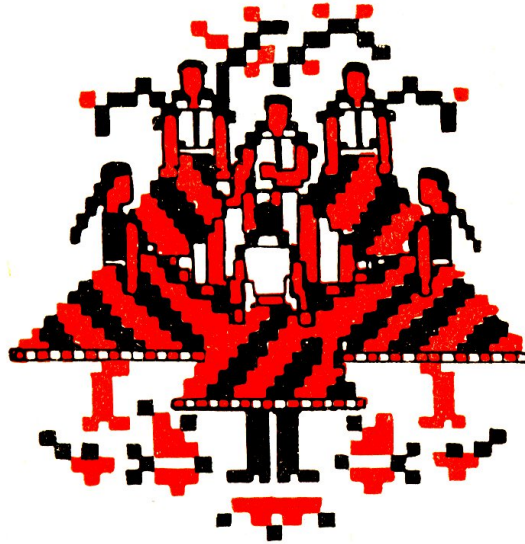
[Erdélyi Magyar Adatbank]
Háromszéki magyar népköltészet

- Én es.
- Jött egy nagy farkas.
- Én es.
- Megijedtem.
- Én es.
- Felfuttam a fára.
- Én es.
- Jettemben¹ leráztam a makkot.
- Én es.
- A disznyók alája kerültek a fa alá.
- Én es.
- S ették a makkot.
- Én es.

(*Uzon*, Kelemen Ferencné Szigyártó Zsuzsánna 46 éves. – 1943. Faragó József)

¹ *Jettemben*: ijedtemben.

KIOLVASÓVERSEK

A legtöbb játék elején kiolvasóverssel választják ki a kergetőt, a bunyót, a körbejárót – egyszóval azt a gyermeket, akinek a játék folyamán vezető, vagy a többtől eltérő szerepe lesz. A kiolvasás úgy történik, hogy a játékosok körbeállnak, s középen egyikük elmondja a kiolvasóverset. A kiolvasást általában saját magán kezdi, s újra meg újra körbe haladva, magát is mindig beleszámítja. Mindenik gyermekre a vers egy ütemét mondja, s akire a legutolsó ütem jut, az kiesik, félreáll. A kiolvasás újból kezdődik, s addig ismétlődik, amíg valamennyien kiesnek, csak egy játékos marad.

Mindez rövidebben úgy is történhetik, hogy az lesz a kiválasztott játékos, akire az első kiolvasás végén a vers utolsó üteme esik.

375

An, dan, dé, musz,
Szó, raka, té, musz.
Szó, raka, tika, tok,
Elen, belen, busz.

(*Uzon*, Mannai Piroška. –
1943. Faragó József)

576

An, dan, dé, nusz,
Mó, raka, té, nusz,
Mó, reke, tiki, taka,
Elen, belen, bin, ban, busz.

(*Uzon*, Kajcsa Ilona. –
1943. Faragó József)

577

An, tan, té, nusz,
Szó, raka, tika, ta,
Alan, dalan, dusz.

(*Uzon*, Kelemen Irma 14 éves. –
1943. Faragó József)

578

Anna, Panna, patá-nia,
Szíjja, víjja, kompá-nia.
Áre, dáre, szaka-dáre,
Kikki-rikki rossz.

(*Sepsiszentgyörgy*. –
1934. Gocz István)

579

Egér-lyukban volt egy bolt,
Abban biza minden volt.
Toll, tinta, papi-ros,
Eredj ki, te kis tak-nyos.

(*Uzon*, Császár Margit. –
1943. Faragó József)

580

Egyedem, begyedem, bakkecs-ke,
Nálunk járt egy menyecs-ke.
Kért én-tőlem húsle-vest,
S adtam neki nyakle-vest.

*(Sepsiszentgyörgy. –
1934. Gocz István)*

581

Egyedem, begyedem, tenger-tánc,
Hajdú sógor, mit ki-áltsz?
Én án-gyomot kiá-tom,
Rá pá-cámot konga-tom.
Inc, pinc, te vagy kint.

582

Egyedem, begyedem, tenger-tánc,
Hajdú sógor, mit ké-vánsz?
Nem ké-vánok egye-bet,
Csak egy darab kenye-ret.
Inc, pinc, te vagy kint.

*(581–582. Kézdimárkosfalva. –
1937. Demes József)*

583

Egyerem, begyerem, cicen-dó,
Fodra, fodra, távod-zó,
Herceg, perceg, kapon-daré,
Disere, disere, dó.

*(Sepsiszentgyörgy. –
1934. Gocz István)*

584

Egy kis-asszon Pozson-ban
Selymet lopott a bolt-ban,
De a boltos meglát-ta,¹
Össze-vissza pofoz-ta.
Engem az úr ne bánt-son,
Mert az apám földes-úr.
Ha az apád földes-úr,
Selyem-lopni ne ta-nulj.

585

Elmen-tem én az er-dőbe
Fát szede-get-ni,
Utá-nam jött ides-apám
Bottal vere-ked-ni.²
Nád közti ugrot-tam,
Nád-sípot csinál-tam.
Az én sípom mind azt fúj-ja:
Di-dá-dú,
Te vagy az a nagy-ha-sú.

(584–585. *Uzon*, Kelemen Irma
14 éves. – 1943. Faragó József)

586

Én bé-mentem az er-dőbe
Fát szede-get-ni,
Apám, anyám, utá-nam jött
Bottal vere-get-ni.
Én bé-ugrot-tam a nádba,
Nádból sípot csinál-tam.
Az én sípom mind azt mondja:
Dib, dáb, daru-láb,
Tarka kutya mezít-láb.
Eridj ki hát te.

(*Kézdimárkosfalva*. –
1937. Demes József)

¹ Változat: *megettudta*.

² Változat: *Utá-nam jött a vén-ember*
Fával vere-get-ni.

587

Éni, péni, pipi, péni,
Eger, geper, jupi, néni,
Iszli, pom, miszli, pom,
En, cvej, gutt.

(*Uzon*, Mannai Piroska. –
1943. Faragó József)

588

Én, te, ő,
Mi, ti, ő,
Nagyobb számár¹
Nincs mint ő.

(*Uzon*, Kelemen Ferencné
Szigyártó Zsuzsánna 46 éves. –
1943. Faragó József)

589

Gyertek, lányok, isko-lába,
Öltöz-zetek papru-hába,²
Inc, pinc, laka-tos,
Tiéd lesz a...

(*Uzon*, Kelemen Irma 14 éves. –
1943. Faragó József)

590

Ilonka, pilonka, pánkhá-ló,³
Nyugo-dik a szolgáló-ló.
Nem nyu-godok, istá-lom,
Csak a fogam⁴ piszká-lom.

(*Uzon*, Mannai Piroska. –
1943. Faragó József)

¹ Változat: *Buda-pestén nagyobb számár.*

² Változat: *Öltöz-zünk fel díszru-hába.*

³ *Pánkháló:* pókháló.

⁴ Változat: *Csak a fülem.*

591

Kőker-temben ugor-ka,
Reá-kapott a ró-ka.
Hadd el, róka, megles-lek,
Szere-dába kísér-lek.
Ottan meg kell áll-ni,
Ki kell repe-tál-ni.
A macs-kának gyöngyös lába,
Avval mennek Moldo-vába,
Áré, dáré, duff.

592

Nagya-pám az ég-be,
Kalács a ke-zé-be.
Kértem tőle, nem a-dott,
Pofon vágtam, szala-dott.
Kihoz-tam a fej-szét,
Levág-tam a fe-jét.
Kivit-tem a teme-tőbe,
Bele-tettem egy gö-dörbe.
Inc-pinc, laka-tos,
Te le-szel a cica most.

Akire a „most” szó esik, az lesz a cica. Kergeti az egereket, s ha egyet megfogott, ő olvassa ki ugyanezzel a verssel az új cicát.

(591–592. *Felsőcsernáton*. – 1938. Magyarosi Sándor)

593

Péter bácsi, megér-kezett
A ma-dárka,
Köles-magot szede-get.
Cin, cin, cin, te vagy kint.

(*Kézdimárkosfalva*. – 1937. Demes József)

594

E, ke, há, né, ö, ha, hé,
Nyó, kile, ti, tie, tike, tihá, tiné,
Tiö, tiha, tihé, tinyó, tikile, hu, hue,
Huke, huhá, huné, huö, huha, huhé, hunyó.

Akire a huszonnyolc, vagyis az utolsó szó esik, az lesz a hunyó.

595

Hárman estünk egy gö-dörbe,
Hárman jöttünk ki be-lőle,
Dugd hát-ra.¹

Az eddigiektől eltérően e verssel a kiolvasó nem a gyermekeket, hanem maguk elé tartott két öklüket olvassa ki.² Amelyik ököltre a kiolvasóvers utolsó üteme jut, azt az öklit a gyermek a háta mögé dugja. Ha a másik ökle is „kiesik”, akkor az a gyermek kiáll. Amelyik gyermek egyik ökle legutoljára marad, az a gyermek lesz a választott játékos.

(594–595. *Uzon*, Mannai Piroska. – 1943. Faragó József)

596

Ádám, Éva,
Kertben jártam,
Madarat lőttem.³
Mondd meg, hányat, te?

E kiolvasóvers, valamint a következő kettő után az a gyermek, akire az utolsó ütem esik, még egy tetszés szerinti számot mond. (Általában meg szoktak egyezni, hogy e szám nem lehet nagyobb 20-nál vagy 30-nál.) A kiolvasó folytatólagosan ezt a számot is végigszámolja a gyermekeken, s akire az utolsó jut, az félreáll. A kiolvasás előlről kezdődik, s addig folytatódik, amíg az utolsó előtti gyermek is ki nem esik.

(*Uzon*, Kelemen Irma 14 éves. – 1943. Faragó József)

597

Eggyem-beggyem
Keszken-dőbe,
Sárga rigó
Az er-dőbe.
Mondd meg, hány?

(*Uzon*, Kelemen Ferencné
Szigyártó Zsuzsánna 46 éves. –
1943. Faragó József)

¹ Változat: *Dobd hát-ra*.

² Mivel a kiolvasó jobb kezével a kiolvasást végzi, csak a bal öklét tudja maga elé tartani. Jobb öklét az állával helyettesíti, vagyis amikor kiolvasás közben saját magához ér, a kiolvasóvers egyik ütemét a bal öklére, a másikat az állára mutatva mondja.

³ Sepsiszentgyörgyi változat: *Madarat láttam*.

598

Madarak voltunk,
Földre szálltunk,
Búza-szemet
Kapur-gáltunk.
Mondd meg, hányat, te?¹

(*Uzon*, Kelemen Irma 14 éves. –
1943. Faragó József)

599

Ákom, bákóm, tubá-kom,
Elfo-gyott a dohá-nyom.
Ha el-fogyott, venni kell,
Tizen-hatnak lenni kell.

E vers után a kiolvasó folytatólagosan még a 16-ot is végigolvassa a gyermekeken.

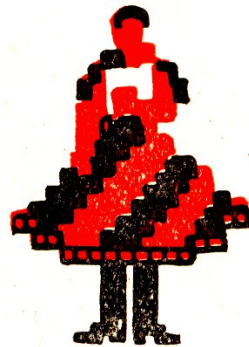
(*Kézdimárkosfalva*. – 1937. Demes József)

600

Egy, pety, liba-petty,
Reád esik huszon-egy.

E vers után a kiolvasó folytatólagosan még a 21-et is végigolvassa a gyermekeken.

(*Uzon*, Mannai Piroska. – 1943. Faragó József)

¹ Változat Kézdimárkosfalváról: *Hányat mondasz te?* – Sepsiszentgyörgyi változat: *Mit mondsz te?*

FOGÓCSKÁK, KERGETŐCSKÉK, HUNYÓCSKÁK

601

FOGÓCSKA VAGY CICÉZÉS

A fogót *kutyának* vagy *macskának* nevezik; ez kergeti a többieket. Mindig páratlan számú gyermek szokta játszani, azért, hogy a fogót leszámítva, a többiek páronként összefogózhassanak. Ha ugyanis két gyermek összefogózik, akkor pihenhetnek, a fogónak nem szabad megfognia őket.

Ha a fogónak sikerül valamelyik gyermeket megérintenie, az lesz az új fogó, és a játék tovább folyik.

(Uzon, özv. Szigyártó Sándorné Szilágyi Anna 74 éves. – 1943. Faragó József)

602

ELMENTEM AZ ERDŐBE

A gyermekek, arccal befelé fordulva, kört alkotnak. Egyikük a kör közepén áll s a következő verset mondja:

Elmentem az erdőbe
Fát szedegetni,
Utánam jött nagyapám
Bottal veregetni.

A nád közti ugrottam,
Nádból sípot csináltam.
Az én sípom mind azt mondja:
Hiss, hess, huss!
Amerre látsz, arra fuss!

Az utolsó szóra valamennyien szerteszaladnak, miközben a középen álló igyekszik utolérni és megfogni valamelyiküket.

Akit sikerül megfognia, az áll be a kör közepébe, s a játékot előlről kezdik.

(Sepsiszentgyörgy. – 1934. Gocz István)

603

BÁRÁNKÁZÁS VAGY BÁRÁNKÁS JÁTÉK

A gyermekek, arccal befelé fordulva, kézfogással nagy kört alkotnak. Belül a körben van a *bárán*, kívül a *farkas*. Benn a bárán, kinn a farkas! – kiáltják ilyenkor, illetőleg: Kinn a bárán, benn a farkas! – ha a bárány van kívül. Erre a farkas kergetni kezdi és igyekszik megfogni a bárányt, akit a korbelti gyermekek kezüket felemelve engednek át, akár a körből ki, akár a körbe be akar szaladni, a farkast viszont akadályozzák, hogy se ki, se be ne tudjon menni.

Ha a farkasnak sikerül a bárányt megfognia, szerepet cserélnek, egy időn túl pedig új bárányt és új farkast választanak.

(Uzon, özv. Szigyártó Sándorné Szilágyi Anna 74 éves. – 1943. Faragó József)

604

CICA FOGJON EGERET

A gyermekek, vagyis az *egerek* párosával egymás mögé sorakoznak. A sor élén helyezkedik el a *cica*, aki elkiáltja magát:

– Cica fogjon¹ egeret!

Feleli a leghátulsó pár:

– Igen, igen,² ha lehet.

¹Változat: *fogott*.

²Változat: *Igen bizony*.

E felelet után ketten kétoldalt előreszaladnak, s a cica előtt igyekeznek egymást elérni és újból kezét fogni. Ha ez sikerül, első párként a sor élére állanak, a cica pedig továbbra is cica marad.

Ha azonban a cicának sikerül a két egér közül valamelyiket megfognia, mielőtt még kezét foghatnának, akkor a megfogott egérrel együtt ő áll be a sor élére, s a pár nélkül maradt egér lesz az új cica.

(*Uzon*, Kelemen Ferencné Szigyártó Zsuzsánna 46 éves. – 1943. Faragó József)

605

GYERTEK HAZA, LIBIKÁIM!

A *libikák* csoportba verődve állanak. Tőlük nem messze, egy rövid futamodásnyira, az *anya*, s közöttük a két *farkas* van. Az *anya* és a *libikák* átkiabálnak egymásnak. Kezdi az *anya*:

– Gyertek haza, libikáim!

A *libikák* kórusban felelik:

– Ne-e-em!

– Miért nem?

– Híd alatt farkas van!

– Mit csinál?

– Mosdik!

– S mihez törülközik?

– Kutya lombos farkához!

– Hol tartja a kutya lombos farkát?

– Aranyládában!

– Hol tartja az aranyládát?

– Aranybokorban!

– Gyertek haza, mert mákot (vagy almát, diót, bármit, ami hirtelen eszébe jut) adok!

– Ne-e-em!

Ismét mondja az *anya*, hogy gyertek haza, mert ezt és ezt adok... s most másvalamit ígér. Titokban már előre megegyeztek egymással, hogy a *libikák* milyen ígéretre mennek haza (a többi csalogatás ugyanis csak a farkasok megtévesztésére szolgál), s amikor az *anya* a megbeszélte ígéretet mondja, akkor nem tiltakoznak, hanem egyszerre megindulnak és átszaladnak az anyjukhoz. Közben a farkasok is ügyeskednek, s amelyiket tudják, megfogják közülük. E megfogottak a játék végéig félreállanak. A megmaradt *libikák* visszatérnek régi helyükre. A párbeszéd előlről kezdődik, s a megfelelő ígéretre – ugyanis a *libikák* az anyjukkal, amíg nála voltak, a farkasok tudta nélkül megint megegyeztek – ismét átszaladnak. A farkasok lassacskán valamennyi *libikát* elfogják.

Amelyik kettőt legelőször elfogták, az lesz a következő játékban a két farkas.

(*Uzon*, Portik Berta. – 1943. Faragó József)

ELVESZTETTEM ZSEBKENDŐMET

A gyermekek egymástól egy-két lépésnyi távolságra, arccal befelé fordulva, kört alkotnak. Egyik játékos, kezében összesodort vagy megbogozott zsebkendőt tartva, a körön kívül körbejár, miközben valamennyien énekelnek:

Elvesztettem zsebkendőmet,
Megver anyám érte.
Aki kapta, adja vissza,
Csókot adok érte.

Szabad péntek, szabad szombat,
Szabad szappanozni,
Szabad a megtalálónak
Egy pár csókot adni.

A körbejáró a zsebkendőt észrevétlenül leejti valamelyik gyermek háta mögé, és szó nélkül tovább megy. Amikor ez a gyermek hátrapillant és észreveszi, hogy a zsebkendő mögötte van a földön, gyorsan fölkapja, a körbejáró után szalad vele, s addig kergeti, amíg a kört megkerülve, a körbejáró be nem áll az üresen maradt helyre. Ha közben utoléri, a zsebkendővel ütheti, amíg az üres helyre nem érnek.

Miután a körbejáró beállt a körbe, az éneket előlről kezdik, és most már a kergető lesz az új körbejáró.¹

¹ Kelemen Irma édesanyja, a 46 éves Kelemen Ferencné Szigyártó Zsuzsánna a pontos menetet már elfeledte ugyan, de emlékszik rá, hogy gyermekkorában ez a játék gazdagabb volt. Eszerint a körbejárón kívül egy anyát is választottak, a helycsere pedig nem kergetéssel, hanem csókkal történt. A dalt felelgetve énekelték, s a fenti két versszak után még ilyesféle szöveggel folytatták:

*Édesanyám, a kendőm,
Kéri azt a szeretőm.
Eredj, lányom, add oda,
Én is úgy adtam oda
Tizenhárom éves koromba.*

*Jaj, anyám, nem adom,
Zsebkendőmet elhagyom.*

Vagy pedig:

*Jaj, anyám, megadom,
Zsebkendőmet nem hagyom.*

TÜZET VISZEK, NE LÁSSÁTOK

Az előbbi játék közeli változata, a következő dallal:

Tüzet viszek, ne lássátok,
Ha látjátok, se mondjátok.

Ha az a gyermek, aki mögé a zsebkendő le van dobva, figyelmetlen és a zsebkendőt nem veszi észre, a körbejáró megkerüli a kört, odaér, fölkapja a zsebkendőt és elkiáltja magát:

– Ég a ruhátok!

Erre a figyelmetlen játékosnak körbe kell szaladnia. A körbejáró mindenütt mögötte, s a zsebkendővel addig üti, amíg az vissza nem ér a helyére.

(606–607. *Uzon*, Kelemen Irma 14 éves. – 1943. Faragó József)

TÜZET VISZEK, NE LÁSSÁTOK

Szintén az előbbi játék változata. Miközben egyik játékos a zsebkendővel körbejár, valamennyien így énekelnek:

Tüzet viszek, ne lássátok,
Ha látjátok, ne mondjátok,
Ég a rokolyátok!¹

A körbejáró mindig az utolsó szótag éneklésekor dobja le a zsebkendőt, majd szaladni kezd. Az a gyermek, aki mögé a zsebkendőt ejtette, szintén szaladni kezd, de ellenkező irányban. Mindkettőjüknek háromszor kell a kört megkerülni, s aki hamarabb célhoz ér, az beáll az üresen maradt helyre.

A másik felveszi a földről a zsebkendőt, elindul körbe, s így a játék előlről kezdődik.

(*Felsőcsernáton*. – 1938. Magyarosi Sándor)

¹ *Rokolya*: szoknya.

BUDÁKOLÁS¹

Míg a *hunyo* huny, addig a többiek *elbudákolnak*, azaz elbújnak. Ha mind elbújtak, azt kiáltják, hogy *szabad!* – mire a hunyó keresni kezdi őket. Akit legelőször megtalál, az lesz a következő játékban az új hunyó, de előbb még a többi gyermeket is meg kell keresnie. Miután az utolsó előtit is megtalálta, az utolsónak még módjában van *menteni*: a hunyás helyére szalad s elkiáltja magát, hogy *ipics-apacs!* Ha ez úgy sikerül, hogy a hunyó közben nem veszi észre és nem előzi meg, akkor az első megtalált gyermek meg van mentve: a következő játékban nem ő, hanem megint a régi marad a hunyó.

Nem a szabadban, hanem inkább a házban szokták játszani.

(*Uzon*, özv. Szigyártó Sándorné Szilágyi Anna 74 éves. – 1943. Faragó József)

HUNYKÖTÖS JÁTÉK VAGY HUNYKÖTÖZÉS

A gyermekek nagyobb kört formálnak. A kör közepére bekötött szemmel két gyermeket állítanak. Az egyik kérdegeti:

– Hol vagy, Jakab?

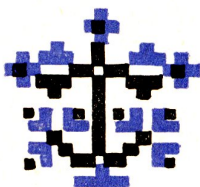
A másik minden kérdésre válaszol:

– Itt vagyok, Ádám.

Ádám, a hang után tájékozódva, igyekszik megfogni a menekülő Jakabot. Ha ez sikerül, más két gyermeknek kötik be a szemét, s a játék előlről kezdődik.²

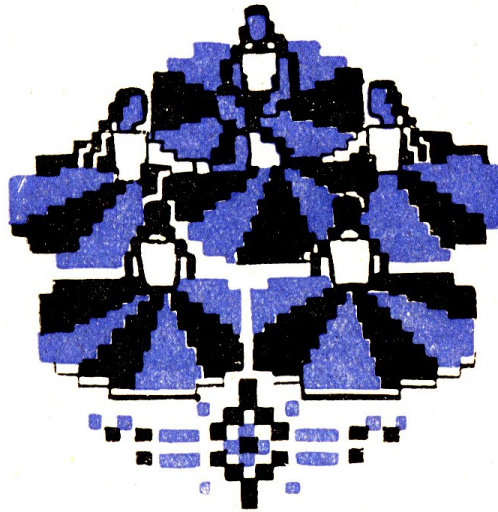
Úgy is játszódnak, hogy nem állanak körbe, s csak egy gyermeknek kötik be a szemét. Ez igyekszik megfogni valakit, s ha sikerül, szerepet cserélnek.

(*Uzon*, Kelemen Irma 14 éves. – 1943. Faragó József)

¹ Más uzoni elnevezései: *hunyo*, *hunyo*, *hunyo*, *hunyo*.

² A sepsiszentkirályi változat szerint (Nagy Sándor gyűjtése 1939-ből) csak az egyik gyermek kérdezi: *Hol vagy, Jakab?* A másíknak semmit sem kell válaszolnia, sőt éppen neki kell, a hang után tájékozódva, a kérdezőt megfognia. Ha ez sikerül, szerepet cserélnek, később pedig mindkettőjük helyett új szereplőket választanak.

GYŰRŰSDIK

611

MEGY A GARAS VÁNDORÚTRA

Egy pénzdarab (*garas*) szükséges hozzá.

A gyermekek körbeállanak, arccal a kör közepén lévő játékos felé fordulva, aki a garast keresi. Valamennyien énekelnek:

Megy a garas vándorútra,
Egyik kézből a másikba.
Aki tudja, meg ne mondja:
Merre van a garas útja.

Ha az éneket befejezték, előlről kezdve folytatólagosan ismétlik. Közben egymás tenyereibe csapkodnak, mintha pacsit adnának; nemcsak az, akinél a pénzdarab van, hanem egyszerre mindenik. Ilyenformán a garas egyik kézből a másikba vándorol, mivel azonban mindenik gyermek csapkodja egyszer egyik, máskor a másik szomszédjának a tenyerét, a közepén lévőnek ugyancsak szemfülesnek kell lennie, hogy észrevegye: kinek a tenyerében van a pénz?

Ha nem találta el, továbbra is a kör közepén marad, ha igen, beáll a körbe, és az megy középre, akinél a garast megtalálta.

(*Uzon*, Kelemen Irma 14 éves. – 1943. Faragó József)

612

LESŐJÁTÉK

Az előbbi játék változata. A közepén álló gyermek a *les*, s ezért a játékot *lesőjátéknak* nevezik.

Az ének szövege a következő:

Ez a garas bujdosik,
Kézzől kézre adatik.
Nézzétek hát,
Mi szépen áll
A les a közepén.
Kinevetjük, ha-ha-ha,
Ha ki nem találhatja.

(*Középajta*. –
1947. Veress Vilmos)

613

DUGD EL, DUGD EL JÓL

A gyermekek a földön vagy székeken körbeülnek, s tenyereiket imádkozó mozdulattal összetéve, ölükben, térdek között nyugtatják. Egyik játékos az ajtón kívül vagy távolabb várakozik, egy másik pedig a kör közepén áll; az előbbi a *hunyo*, az utóbbi a *dugó*. A dugónál egy pénzdarab van, s miközben körbejár és a pénzt valamelyik gyermeknek a tenyerébe csúsztatja, mindannyian éneklő hangon, többször egymás után mondogatják:

– Dugd el, dugd el jól, meg ne lásd, dugd el, dugd el jól, meg ne lásd!

Amikor a dugó a pénzt jól eldugta, odakiált a hunyónak:

– Cseng-peng az aranygyűrű, nálam sincs, mint másnál,¹ a harmadik (vagy ötödik, húszadik – ahogy akarja) cigánynál!

Erre a hunyo odajön, miközben a fenti módon többször ismételve, valamennyien így énekelgetnek:

– Nálam van a kincsesláda, nálam van a kincsesláda!

A hunyo a pénzt három helyen találgathatja, de ha nem sikerül meglelnie, ismét hunynia kell. Ha a pénzt ötszöri hunyás után sem tudja megtalálni, büntetésből *férjhez adják*. Ez úgy történik, hogy tudta nélkül öt ismerős fiúnevet választanak. Kérdezik tőle:

– Az elsővel mit csinálnál?

¹ Változat: *nálam is, mint másnál*.

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Háromszéki magyar népköltészet

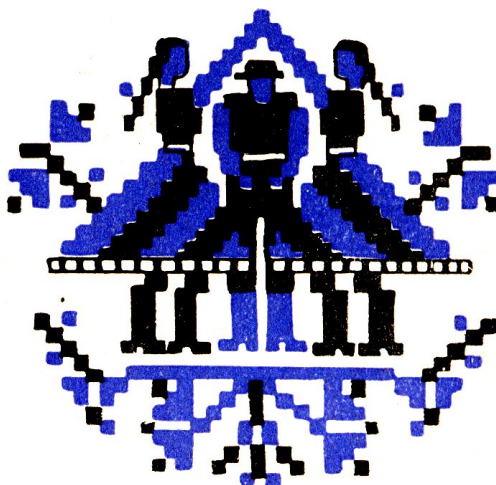
Feleli ő, ötlet szerint:

– Megcsókolnám (vagy kútba dobnám stb.).

Ekkor megmondják a fiú nevét, s kacagják, hogy mit tenne vele. Ugyan-
így folytatják a második meg a többi fiúval is.

(Uzon, Mannai Piroska. – 1943. Faragó József)

HELYCSERÉLŐK, PÁRVÁLASZTÓK

614

MÓKUSOK, KI A HÁZBÓL!

Két gyermek szembefordulva kezét ad egymásnak, s ekként *házat* alkot. A házban, vagyis karjaik között egy harmadik gyermek van, a *mókus*. Több ilyen ház a benne lévő mókussal kört alkot, s a kör közepén egyedül áll egy játékos, aki kellő pillanatban elkiáltja magát:

– Mókusok, ki a házból!

A kiáltásra mindenik mókus kiszalad a házból s egy másik házba igyekszik bejutni. Közben azonban a közepén álló is fürgén megpróbálja valamelyik házat elfoglalni. Egyik gyermek, aki nem volt elég ügyes, ház nélkül marad, s most ő áll a kör közepére kiáltani.

(*Uzon*, Kelemen Irma 14 éves. – 1943. Faragó József)

615

AJTÓ, ABLAK NYITVA VAN

A gyermekek, arccal befelé fordulva, körben állanak; egyikük a körön kívül marad. Valamennyien énekelnek:

Ajtó, ablak nyitva van,
Béjőhet akárki.
Én egy nagyot toppanék,
Béjött Jancsi bácsi.

Ejnye, Jancsi bácsi,
Maga csúnya bácsi,
Éjjel-nappal, holdvilágnál
Almát akar lopni.

Amikor azt éneklik, hogy „béjöhet akárki”, akkor a kívül álló gyermek belép a körbe, amikor pedig az utolsó sort éneklik, rámutat valamelyikre a körben állók közül. Erre az a gyermek, akire rámutatott, kiáll a körből, ő maga beáll az üresen maradt helyre, s a játékot előlről kezdik.

(*Felsőcsernáton*. – 1938. Magyarósi Sándor)

616

ARANYLÁNCOM CÉRNA

A gyermekek, arccal befelé fordulva, kézfogással kört alkotnak és körbejárnak. Egyikük a kör közepén áll. Valamennyien énekelnek:

Aranyláncom cérna,
Kis garazsinája.
Benne forog kis leányka,
Akit szeretsz, kapd ki.

Az utolsó sor éneklése közben a közepén levő gyermek a körbejárók közül tetszése szerint valamelyiket kiválasztja, középre viszi, s míg valamennyien a következő dalt éneklik, ketten a kör közepén táncolnak-forgognak:

Ezt szerettem, ezt kedveltem,
Ez az én édes kedvesem.
Ha meggyújtják a gyertyát,
Járjad, járjad, jó leánka,¹
Hadd lobogjon ez az utca,
Álljon ki!

E dal végén az a gyermek, amelyik a kör közepén állott, beáll a körbe, az pedig, akit kiválasztott, közepén marad, s a játék előlről kezdődik.²

(*Uzon*, Kelemen Irma 14 éves. – 1943. Faragó József)

¹ Változat: *szép leánka*.

² A 46 éves Kelemen Ferencné Szigyártó Zsuzsánna szerint gyermekkorában e játéknak még folytatása is volt. A menetét már nem tudja pontosan, de úgy emlékszik, hogy egy har-

A PÜNKÖSDI RÓZSA

Az előbbi játék változata, a következő dallal:

A pünkösdi rózsza
Kihajlott az útra.
Én édesem, én kedvesem,
Szakíts egyet róla.

Én leszakasztottam,
El is szalasztottam.
Én édesem, én kedvesem,
Kaptd bé, akit szeretsz.

Erre a középben lévő gyermek a körből társat választ, s miközben valamennyien tovább énekelnek, ők ketten középben forognak:

Ezt szeretem, ezt kedvelem,
Ez az én édes kedvesem.
Gyertya volnék, lobognék,
Rózsza volnék, virulnék.
Állj ki, régi,
Állj bé, új.

A „régí” beáll a körbe, az „új” középben marad, s a játék előlről kezdődik.

(*Székelyszáldobos.* – 1940. Kertész József)

madik játékos is középre ment, aki a két táncoló közül az egyiket *leszakasztotta*, miközben valamennyien így énekeltek:

*A pünkösdi rózsza
Kihajlott az útra.
Én édesem, én kedvesem,
Szakíts egyet róla,*

*Le is szakítottam,
El is hervasztgatom,
Téjbe-vajba fűrősztettem,
S mégis elhervadt.*

618

ÉRIK A MEGGYFA

Ugyanúgy játszódják, mint az előbbi változatokat, miközben a következő dalt éneklik:

Érik a meggyfa, hajlik az ága,
Alatta van egy barna kislányka.
Akit szeretsz, kapd meg.

Ezt szeretem, ezt kedvelem,
Ez az én édes kedvesem.

(*Maksa.* – 1933. Kerti Sándor)

619

ZÖLD FÜVECSKÉS

Szintén az előbbi játékok változata.

A gyermekek ugyanúgy körbejárnak, mint előbb, s közben énekelnek:

Zöld fű, zöld fű a lábam alatt,
Aki a legjobb lesz, tőlem csókot kap.
Ez a szépruhás lány
Énnekem nagyon tetszik.
Fordulj egyet, hadd lássam,
Te leszel a barátom.
Úgy, úgy, nem bánom,
Te leszel a barátom.

Amidőn a harmadik sort éneklik, a középben lévő gyermek egyiket a körből maga mellé veszi, s a dal végéig ketten a kör közepén táncolnak. Azután helyet cserélnek, s a játék előlről kezdődik.

(*Uzon, Kelemen Irma 14 éves.* – 1943. Faragó József)

620

ZÖLD FŰ, ZÖLD FŰ

Az előbbi játék változata.

A gyermekek kézfogással kört alkotnak. Egyikük középen forog, miközben valamennyien énekelnek:

Zöld fű, zöld fű a lábam alatt,
Aki a legjobb lesz, tőlem csókot kap.

A középső megáll, rámutat valamelyik gyermekre és így szól:

Ez a szépruhás le-
Ány nekem nagyon tetszik,

majd egyedül folytatja az éneket:

Fordulj egyet, hadd látom,
Te leszel az én párom.

Ezután helyet cserélnek, s a játék előlről kezdődik.

(*Székelyszáldobos.* – 1940. Kertész József)

621

ERDŐ MELLETT NEM JÓ LAKNI

Az előbbi játékok változata.

A gyermekek, arccal befelé fordulva, kört alkotnak. Egyikük a kör közepén áll. Valamennyien énekelnek:

Erdő mellett nem jó lakni,
Mert sok fát kell hasogatni.
Tizenhárom ölet, meg egy felet,
Öleljen meg engem, aki szeret.

Az utolsó sor éneklése közben a középen lévő gyermek a körben állók közül tetszése szerint valamelyiket kézen fogja és középre viszi, ahol megölelik egymást. Ezután helyet cserélnek, és a játék előlről kezdődik.

(*Bitá.* – 1930. Bucs József)

ZÖLD ASZTALON ÉG A GYERTYA

Zöld asztalon ég a gyertya.
Barna kislány koppantgatja.
Hol eloltja, hol meggyújtja,
Csak a szívem szomorítja.
Állj ki már, állj ki már.

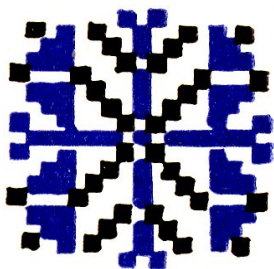
(*Sepsiszentgyörgy.* –
1939. Dobolyi László)

SZABAD PÉNTEK, SZABAD SZOMBAT

Szabad péntek, szabad szombat,
Szabad szappanyozni,
Szabad nekem a babámnak
Egy pár csókot adni.

Tiszta palota,
Kék az ablaka,
Gyere be, te tubarózsa,
Állj ki, viola.

(*Sepsiszentkirály.* – 1939. Nagy Sándor)

SZEREPJÁTÉKOK

624

MIT ÁSOL, ÜLÜ?

A gyermekek egymás mögött sorakoznak, mindenik az előtte levőnek a ruháját fogja. A legelső közülük a *tyúk*, a többiek a *csürkék*. Velük szemben egyik játékos – az *ülő* – leguggolva, pálcájával a földet ássa. A tyúk meg az ülü így beszélget:

- Mit ásol, ülü?
- Tormát.
- Mihez?
- Tyúkhúshoz.
- Hol a tyúkhús?
- Pad alatt a polcon.
- Melyik az? Ez-e az?

Ez-e az-ra a legelső csirke egyik lábát előrenyújtva, megmutatja magát az ülőnek, de az tagadólag rázza a fejét, hogy *nem!* Ujabb *ez-e az*-ra a második csirke tesz így, majd a harmadik, mindaddig, amíg az ülő egyszer csak elkiáltja magát: *ez az!* – s azonnal szalad is, hogy megfogja. A csirkék is futamodásnak erednek az anyjuk körül, azonban egymás ruháját nem szabad elengedniök. Valamennyien a társukat védik, dugdossák, hogy az ülő meg ne foghassa.

Addig tart a játék, amíg az ülőnek mégis sikerül a fogás, vagy pedig nevelve össze nem gabalyodnak.

(*Uzon*, Mannai Piroska. – 1943. Faragó József)

MIT ÁS, CIGÁNY?

Az előbbi játék egyszerűbb változata, amelyet mindössze hárman játszanak.

A *cigány* leguggolva ássa a földet. Vele szemben áll az *úr*, az *úr* mögött egyetlen *tyúk*.

Az *úr* meg a *cigány* így beszélget:

– Mit ás, *cigány*?

– Murkot, uram.

– Mihez?

– Tyúkhúshoz.

– Hol a tyúkhús?

– Háta megett!

Ezután a *cigány* addig kergeti a *tyúkot*, amíg meg nem fogja.

(*Uzon*, özv. Szigyártó Sándorné Szilágyi Anna 74 éves. – 1943. Faragó József)

KENYERESJÁTÉK

E játék szereplői: a *naccsága*, a *szolgáló*, aki a földön kuporogva a tésztát keveri, és a *kenyérlopó*, szájában pipával, kezében pálcával. A többi gyermek sorban áll; ők a *kenyerek*.

A *nagysága* sétálni indul, de előbb megszámolja a *kenyereket* és meghagyja a *szolgálónak*:

– Tizenkét kenyér van. Vigyázz rájuk, úgy, mint a két szemedre, me hogyha egy is elvész, kikapsz.

– Jó istálom, jó.

A *nagysága* elmegy, megjelenik a *kenyérlopó*.

– Instálok nekem egy faláska kenyeret.

A *szolgáló* nem ad.

– Nem tudok adni, mert a *naccsága* megparancsolta, hogy ne adjak.

Erre a *kenyérlopó* cselhez folyamodik.

– Jaj lelkem, menjen, mert a *naccsága* beleesett a kútba!

– Hány méterre van a kút?

– Harmincra.

A *szolgáló* elmegy vagy harminc lépésnyi távolságra, s a *nagyságával* tér vissza, de közben a *kenyérlopó* magával visz egy-két kenyeret és kissé távolabb „elrejtí” őket.

Kérdi a *nagysága* a *szolgálót*:

– Hát mét jöttél?

– A *kenyérlopó* azt mondotta, hogy a *naccsága* beleesett a kútba, s a *naccsága* után jöttem.

Megint megjelenik a *kenyérlopó*.

- Istálok, naccságos asszony, egy falás kenyeret.
A nagysága odaszól a szolgálnak:
– Na, eredj és hozzál fel egy kenyeret a pincéből.
– Nem lehet, istáлом, mert odaadtam a csürkéeknek.
– Na állj meg, mert én lemenyek és megnézem, megvan-e mind a kenyér?
Odamegy a kenyerekhez és megszámolja őket.
– Na, két kenyér hiánzik. Hova tetted?
– Odaadtam a csirkéknek.
A nagysága megveri a szolgát.
– Ugye, megmondtam, hogy vigyázz a kenyerekre!
– Hát istáлом, a kenyérlopó elküldött engemet.
– Na, még egyszer elmenyek, de hogyha hiányozni fog a kenyér, akkor megverlek!
A nagysága elmegy, ismét a kenyérlopás következik, s ez addig ismétlődik, amíg egy kenyér sem marad.
– Hát istáлом, biztosan a kenyérlopó kellett ellopja – mondja a szolgáló, amikor a nagysága keresi a kenyereket.
– Na gyere, keressük meg a kenyérlopót.
A nagysága és a szolgáló az ellopott kenyerekhez megy, akik mögött leguggolva a kenyérlopó rejtőzik.
Kérdi a nagysága:
– Hol a kenyérlopó?
– Elment Párizsba – feleli valamelyik kenyér.
– Hány lépés?
– Húsz.
A nagysága kiméri a húsz lépést és visszajön, mire más várost és más távolságot mondanak neki. Ez addig ismétlődik, amíg a kenyérlopó óvatosan el nem lopakodik. Erre mind utána iramodnak, s akinek sikerül megfognia, az lesz az új játékban a kenyérlopó.

627

BÍBORKÁNÉ

A gyermekek kört alkotva, a kör közepén kezeikkel egy kötényt, terítőt vagy kendőt feszítenek ki. A terítő alatt Bíborkáné guggol, a körben állók a *lányai*. Egyik gyermek – a *kérő* – körbejárja a lányokat, miközben valamennyien énekelnek:

Most viszik, most viszik
Bíborkáné lányát
Bíborban, bársonyban,
Gyöngyös koszorúban.
Már én innen elmegyek,
Többé vissza sem jövök,
Bíborban, bársonyban,
Gyöngyös koszorúban.

Az ének végén a kérő megáll valamelyik leány előtt. Kérdezi Báborkáné a terítő alatt:

– Mit keres a szegény ember házánál?

Feleli a kérő:

– El akarom vinni Báborkáné legszebb lányát báborkában, bársonyban, gyöngyös koszorúban.

Azt a leányt, aki előtt megállt, kézenfogja, s miközben az ének előlről kezdődik, ismét megindul körbe, de most már Báborkáné első leányát is maga után viszi. Az ének végén újból párbeszéd következik, s a játék így folytatódik. A leányok Báborkáné körül egyre fogynak, mert a kérő egymás után elviszi őket.

Amikor az utolsót is elvitte, a terítőt Báborkánéra dobják és nevetve szétszaladnak.

(626–627. *Uzon*, Kelemen Irma 14 éves. – 1943. Faragó József)

628

VISZIK MÁR, VISZIK MÁR

Viszik már, viszik már
Báborkáné lányát
Báborkában, bársonyban,
Gyöngyös koszorúban.

Már én innen elmenyek,
Többé vissza sem jövök,
Báborkában, bársonyban,
Gyöngyös koszorúban.

(*Sepsiszentgyörgy*. –
1939. Dobolyi László)

629

CSUPORKÁZÁS

A gyermekek egymástól 2–3 lépésnyi távolságra, arccal befelé fordulva, kört formálnak. Mindenik álló gyermek előtt, szintén arccal középfelé, egy a földön kuporog. A kuporgó gyermek a *cserép*, a mögötte álló a *virág*.

A kör közepén áll a *kertész*, a körön kívül a *vevő*. Valamennyien énekelnek:

Beültettem kis kertemet a tavasszal,
Rózsa, szegfű, liliom és rezedával.¹
Ki is nyíltak egyenként,
El szeretném adni mind,
De most mindjár.

Erre a vevő kezét fog tetszés szerint valamelyik virággal, s a virág meg a vevő ketten így folytatják az éneket:

Én megveszem virágodat,² ha eladod,
És az árát te magad is nem sokallod.
Versenyfutás az ára,
Uccu, nézzünk utána,
De most mindjár.

Most a kertész elkiáltja, hogy a vevőnek meg a kiválasztott virágnak egyszer, kétszer vagy pedig háromszor kell-e a kört megkerülnie? A két gyermek ellentétes irányban indulva, egyszer, kétszer vagy háromszor futva megkerüli a kört. Aki hamarabb visszaér, beáll virágnak, a később érkezőből pedig vevő lesz, s a játékot előlről kezdik.

Ebben a játékban csak a vevő és a virágok cserélődnek; a kertész és a cserepek ugyanazok maradnak. Éppen ezért egy időn túl a vevő és a kertész, valamint a virágok és a cserepek helyet cserélnek.

(*Uzon*, Kelemen Irma 14 éves. – 1943. Faragó József)

630

CSUPORKÁZÁS

Az előbbi játék változata, kertész nélkül. A gyermekek ugyanúgy állanak körben, de a belül lévő gyermekek nem kuporognak, mint a cserepek, hanem szintén állanak. A vevő körbejár, miközben valamennyien énekelnek:

Beültettem kis kertemet rózsafával,
Beültettem rozsmaringgal, gyöngyvirággal.
Ki is keltek egyenkint,
El szeretném adni mind,
De most mindjárt.

¹Változat: *Rózsabokor, liliom és rezedával.*

²Változat: *Megveszem a virágodat.*

A vevő kezét fog valamelyik gyermekkel, s egyedül folytatja az éneket:

Én megveszem virágodat, ha eladod,
Ha az árát te magad is nem sokallod.
Versenyfutás az ára,
Uccu, nézzünk utána,
De most mindjárt.

Az ének befejezése után, ellentétes irányban indulva, háromszor körbeszaladnak. Amelyik gyermek hamarabb visszaér, az beáll az üres helyre, a másik pedig vevő lesz, s a játékot előlről kezdik.

(*Felsőcsernáton*. – 1938. Magyarósi Sándor)

631

ANGYAL, ÖRDÖG

Két gyermek, akik közül egyiknek *alma*, a másiknak *körte* a neve, egy-egy kezét a magasban összefogva, kaput alkot. A többi gyermek kézfogással kört formál és a kapu alatt áthaladva énekl:

Bújj, bújj, zöld ág, zöld levelecske,
Nyitva van az aranykapu, csak bújjatok rajta.
Nyisd ki, rózsám, kapudat, kapudat,
Hadd kerüljem váradat, váradat.
Szita-szita péntek, szerelemcsütörtök,
Babszerda.

Az ének utolsó szavánál a kaput alkotó gyermekek a kezüket lecsapják, s ezzel azt a játékos, aki éppen a kapu alatt van, megfogják. A fogoly kilép a körből és tetszése szerint vagy a körte, vagy az alma mellé áll. Az ének előlről kezdődik és az előbbi módon ismétlődik. A kör tagjai egyre kevesebben lesznek, s végül valamennyien elfogynak; mindenikük az alma, illetőleg a körte mellé kerül.

Az alma és a körte titokban, a többiek tudta nélkül, már a játék elején megegyezett, hogy melyikük az *angyal* és melyik az *ördög*. Döntésüket most kikiáltják, s ezzel azok a játékosok, akik a játék eddigi folyamán az angyal mellé állottak, mind angyalok, s akik az ördög mellé, mind ördögökké válnak.

A játék további célja az angyalok és ördögök megrostálása. Ez úgy történik, hogy az angyal és az ördög egymással szembe fordulva, kezüket összefogják, s a sorra kerülő játékos maguk közé állítják. Ha a játékos angyal,

akkor arccal az angyal felé áll, ha ördög, akkor az ördög felé, s az angyal, illetőleg az ördög kérdéseire ilyenképpen kell felelgetnie:

- Mit ettél ma?
- Sós kenyeret.
- Mit ittál rá?
- Hideg vizet.
- Nézz az égre!
- Nem muszáj!
- Köpjél hármat!
- Nem muszáj!

Párbeszéd közben nem szabad elnevetnie magát, mert ha igen, angyalból ördöggé lesz, s ha ördög volt, megmarad ördögnek. A magát el nem nevető, komoly ördög ellenben angyal lesz, az angyal pedig angyal marad.

Miután az összes játékosok kiállották ezt az első próbát, újabb próba következik. Két botot a földön keresztbetesznek, s azt a játékosok mindenkének tízszer egymás után át kell ugrania, de úgy, hogy lábával egyszer se érje a botokat. Az ugrásban az angyal és az ördög hónaljuknál fogva segíti a gyermekeket. Az angyal, akinek mind a tíz ugrása sikerül, angyal marad, ha meg ördög volt, angyallá lesz. Ha nem sikerülnek az ugrások, az angyal ördöggé változik, az ördög pedig megmarad ördögnek.

(*Uzon*, Kelemen Irma 14 éves. – 1943. Faragó József)

632

BÚJJ, BÚJJ, ZÖLD ÁG

Pontosan ugyanúgy játszdják, mint az előbbit. Az ének így hangzik:

Bújj, bújj, zöld ág, zöld levelecske,
Nyitva van az aranykapu, bújjatok át rajta.
Nyisd ki, rózsám, kapudat, kapudat,
Hadd kerüljem váradat, váradat.
Szita-szita péntek, szerelemcsütörtök,
Dobszerda.

A végén az angyalokat és az ördögöket nem rostálják meg, hanem amidőn kiderül, hogy az almák és a körték közül kik az angyalok, illetőleg az ördögök, az angyalok kergetik és ütik az ördögöket.

(*Bitá*. – 1930. Bucs József)

CIN-CIN-CIN, BUMM-BUMM-BUMM

A gyermekek, vagyis a *virágok* egymás mellé sorakoznak. Velük szemben néhány lépésnyire áll a *kertész*, kissé hátrább egyik oldalán az *angyal*, a másikon az *ördög*. A játék kezdetén a kertész a gyermekekhez jön és súgva, hogy az angyal és az ördög ne hallja, mindeniknek virágnevet ad. Visszatér a helyére, s az angyal felé fordulva, így beszélgetnek:

- Cin-cin-cin!
- Ki van künn?
- Angyal a rózsafán.
- Mit keres?
- Virágot.
- Milyen virágot?

Az angyal találmra egy virágnevet mond, s ha a gyermekek között csakugyan van ilyen nevű virág, azt az angyal *leszaggatja*, vagyis annak az angyal mellé kell állania. Ha nincs ilyen virág, feleli a kertész:

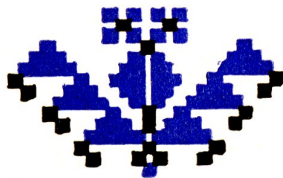
- Rég kiszáradt kis kertemből!
- Következik a párbeszéd az ördöggel:
- Bumm-bumm-bumm!
 - Ki van künn?
 - Ördög a vasvillán!
 - Mit keres?

... s folytatódik ugyanúgy, mint előbb az angyallal.

Az ördög után megint az angyal következik, és így tovább, egymást váltogatva. A virágok közben egyre fogynak, mert vagy az angyalhoz, vagy az ördöghöz kerülnek. A tréfa kedvéért a virágok virágneveket kezdenek sugdosni az angyalnak és az ördögnek: az ördögnek hamis, nemlétező virágokat, hogy becsapják, megtévesszék, az angyalnak a valódit, hogy az szaggassa le őket, s ne az ördöghöz kerüljenek.

Miután valamennyi virág elfogyott, vagyis mindenikük vagy angyallá, vagy ördöggé vált, ugyanúgy megrostálják őket, mint az *angyal-ördög* című játékban.

(Uzon, Kelemen Irma 14 éves. – 1943. Faragó József)

SZOBAI JÁTÉKOK, ZÁLOGOSDIK

634

RÁKCSÍPELÉS VAGY PITYKÖVEZÉS

Öt, ujjbegynyi nagyságú kövecske, úgynevezett *rákcsíp* vagy *pitykő* szükséges hozzá. A köveket a gyermek maga elé a földre vagy az asztalra helyezi.

Egyik követ a kezibe veszi, feldobja, s míg az visszaesne, addig a lent levő négyből felkap egyet, s így fogja ki a visszaesőt, vagyis a kezében most már kettő, lent pedig három kövecske van. A kezében levő kettő közül megint feldob egyet, s míg az visszaesik, ismét felkap egyet a földről. Így most már a kezében három kő van, a földön pedig kettő maradt. Ismét feldobás következik, közben egy kő felkapásával, s végül még egy utolsó feldobás és felkapás, miáltal valamennyi kövecske a kezébe kerül. Mindezideig a játék során a gyermek csak egyik kezét, a jobbat használta.

A játék második fele a kövek lerakása. Bal kezét, tenyérrel lefelé fordítva s ujjait szétnyitva, maga elé helyezi. Jobb kezéből, amelyben az öt kövecske van, egyet feldob, s mielőtt az leesik, *bot, botold meg!* felkiáltással bal kezefejére koppant, majd pedig kifogja a visszahulló követ. Ha a fogás sikerült, ezt a kövecskét a bal hüvelykujja hegyéhez helyezi, vagyis jobb kezében most már csak négy kő maradt. Ismét feldobás és a kézfej megkoppintása következik, s ha a feldobott kő kifogása most is sikerül, ezt már a mutató ujj hegyéhez helyezi. Így folytatódik a játék, míg a gyermek jobb kezéből valamennyi kő el nem fogy, s mind a bal keze ujjainak hegyéhez nem helyezi őket. a hüvelykujjától a kisujja felé haladva. Közben, a bal kézfej megkoppintása során a mondóka is változik: a hüvelykujjtól a kisujj felé haladva, a következőképpen hangzik:

– Bot, botold meg!

- Ásó, ásd meg!
- Kapa, kapáld meg!
- Gereblye, gereblyéld meg!
- Rákcsíp, csípd meg!¹

Ha a játék folyamán kezdettől végig bármelyik mozdulat nem sikerül, a gyermek a köveket átadja ellenfelének, aki a játékot előlről kezdi. Ha ismét rá kerül a sor, a játékot maga is mindég előlről kezdi; a korábban sikerrel végrehajtott mozdulatok nem számítanak.

Ha viszont a gyermeknek az öt kövecskét sikerült hibátlanul felszednie és leraknia, akkor a játék befejezése következik. Ez úgy történik, hogy feldobja egyszerre mind az öt kövecskét, s kezefejét (nem a tenyerét) alája tartva, igyekszik minél többet kifogni közülük. Ha egyet sem sikerül kifognia, akkor egész eddigi munkája hiábavaló volt, mert a kövecskéket át kell adnia ellenfelének. Ha viszont néhány követ kifog, akkor annyi „évet ad” társának, ahány kövecskét sikerült kifognia, a játékot pedig folytatólagosan előlről kezdi.

A végén az a győztes, aki a másoknak a legtöbb évet adta.

635

TOLVAJOS

Négy vagy hat gyermek játszhatja.

Egy-egy papírdarabkára felírják a következő négy nevet: *tolvaj*, *csitkó*, *hajdú*, *bíró*. Ha hatan játszanak, még két papírt készítenek: *kilencorras* és *szegény ember*.

A papírdarabkákat összetűrik, feldobják, s miután leestek, mindenik választ magának egyet. Kibontja és megnézi, hogy mi van rajta, de a társainak nem árulja el.

Az a gyermek, aki a hajdú szerepét kapta, keresni kezdi a tolvajt. Ez úgy történik, hogy rámutat valamelyikre:

- Te tolvaj vagy.

Ha nem találta el, kérdik a bírótól:

- Mit ítél a bíró a hajdúnak?

A bíró ítélete, az erősség foka szerint, lehet néhány *simma*, *borsos* vagy *mennybefütyörgős*. Ezek az elnevezések tenyereseket jelentenek, amelyeket a gyermekek megbogozott zsebkendővel osztogatnak egymásnak. A tolvaj többnyire letagadja a kilétét, s akkor a hajdú tovább keres, ha viszont később kiderül az igazság, a tolvajnak a csalásért szintén tenyeres jár. Ha a tenyeresek nem elég erősek, a bíró visszaitéli annak, aki adta őket.

¹ Változat: – *Rákcsíp, csípd meg!*

– *Bot, botold meg!*

– *Gereblye, gereblyéld meg!*

– *Kapa, kapáld meg!*

– *Simító, simítsd meg!*

Általában tehát a játék célja, hogy a gyermekek tenyereket osztogassanak, illetőleg a kapott tenyereket egymásnak kamatostól visszaadják. A tenyerekek osztogatásának lehetőségét neveik letagadásával, illetőleg összecserélgetésével szaporítják.

636

KICSI FEJSZÉS

Az előbbi játék változata, azzal a különbséggel, hogy az egyik cédulára a *tolvaj* helyett *kicsi fészit* írnak. Így a hajdú nem a tolvajt, hanem a kicsi fejszét keresi, ezekkel a szavakkal:

– Te loptad el a kicsi fészit!

637

HÚZD MEG, ERESZD MEG

Néhány gyermek (négy-öttnél nem nagyon lehet több) kis kört alkot. Egyik kezükkel, szélét-sarkát fogva, a kör közepén egy zsebkendőt vagy ahhoz hasonló nagyságú kendőt feszítenek ki. A játékvezető, akinek *zálogos* a neve, mellettük áll. Egyik kezével szünet nélkül a zsebkendőn kavargat, s közben egyhangúan mondogatja, ismétlgeti:

– Húzd meg, ereszd meg, húzd meg, ereszd meg!

Egyik felszólításának hirtelen, egész váratlanul nyomatékot ad, s ugyanakkor kavargató kezével tetszése szerint valamelyik gyermek felé bök. Akire rámutatott, az pontosan az ellenkezőjét kell, hogy tegye a parancsnak. Ha a zálogos *húzd meg*-et mondott, akkor a zsebkendőt meg kell azonnal eresztetnie, ha *ereszd meg*-et, akkor meg kell húznia. Ha eltéveszti, zálogot ad, amit a zálogos őriz.

Aki bizonyos idő eltelte után a legkevesebb zálogot adta, az lesz a következő játékban a zálogos.

638

FORGÓJÁTÉK

A gyermekek egy széket vagy asztalkát állítanak középre, s köréje ülnek, de úgy, hogy a széktől mindenikük egyenlő távolságra, legalább egy lépésre legyen. Valamennyiüknek nemzetneve van.

A játékvezető közepén, a szék mellett áll. Kezében egy fedő, amelyet megforgat, megperget a széken, s ugyanakkor valamelyik nemzet nevét kiáltja. Az a gyermek, amelyiké a kiáltott nemzetnév, hirtelen odaugrik, s igyekszik a fedőt megfogni, elkapni, még mielőtt az megáll a pergésben. Ha nem sikerül megfognia, zálogot ad.

(634–638. *Uzon*, Kelemen Irma 14 éves. – 1943. Faragó József)

639

REPÜL, REPÜL A FECESKE

A játékosok egy asztal köré ülnek és két kezüket, tenyérrel lefelé fordítva, az asztalra helyezik. A játékvezető tetszése szerint váltogatva ismételteti, hogy *repül, repül a fecske*, illetőleg *repül, repül a kecske*.

Amidőn a játékvezető fecskét mond, a kezét senkinek sem szabad megmozdítania, amidőn viszont kecskét mond, akkor mindenkinek hirtelen föl kell a feje fölé emelnie. Aki eltéveszti, zálogot ad.

Ugyanez a játék más szöveggel: *repül, repül a madár*, illetőleg *repül, repül a madám*.

(*Uzon*, Kelemen Ferencné Szigyártó Zsuzsánna 46 éves. – 1943. Faragó József)

640

ZÁLOGKIVÁLTÁS

Azok a játékok, amelyeknek során a vesztesek zálogot adnak, zálogkiváltással végződnek. A kiváltáshoz szükséges egy *zálogszedő*, aki a játék folyamán a zálogokat összegyűjti, valamint egy *bíró*.

A kiváltás úgy történik, hogy a zálogszedő a rakásba rakott zálogtárgyak közül egyet kézbe vesz, de úgy, hogy a bíró ne lássa, s azt kérdezi:

– Mit ítél a bíró annak, akinek a zálogja a kezemben van?

A bíró ítéletei általában a következők szoktak lenni:

a) *Essen kútba!* Erre az illető gyermek kissé távolabb megy vagy kilép a szobából az ajtó elé, lekuporodik és kérdi:

– Kútba estem, ki húz ki?

Valaki jelentkezik a többiek közül:

– Én. Hány méterre vagy?

Erre a kútban levő egy kisebb számot mond. A jelentkező odamegy, s annyiszor megcsókolják egymást, ahány méter mély a kút. Így a kútba esett gyermek a kútból ki van húzva és a zálogot visszkapja.

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Háromszéki magyar népköltészet

b) *Legyen postás!* Erre az illető gyermek kimegy vagy kissé távolabb megy és kopogtat.

- Ki az? – kérdezik.
- Postás.
- Mit hozott?
- Levelet.
- Kinek?

Erre a társaságból valamelyik gyermeknek a nevét mondja.

- Hány bélyeg van rajta?

Tetszés szerint egy kisebb számol mond, mire a címzett odamegy, s annyiszor megcsókolják egymást, ahány bélyeg van a levélen.

c) *Mérjen három méter szalagot X. Y-nal.* Ebben az esetben, miként látható, a bíró a csókolózó társat is megjelöli. Annyiszor kell megcsókolniok egymást, ahány méter hosszú a szalag, mégpedig karjukat kétfelé kitérve, mintha össze akarnának ölelkezni, illetőleg mintha szalagot mérnének.

(*Uzon*, Kelemen Irma 14 éves. – 1943. Faragó József)

